

Länsstyrelsen
Kalmar län

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Minnesanteckningar

Referensgruppsmöte för projektet Emån - en långsiktigt hållbar resurs för samhälle och miljö, 16 september 2015

Plats: Ädelfors folkhögskola, Holsbybrunn

Närvarande: Niklas Wengström (Sportfiskarna), Håkan Gustafsson (Skogsstyrelsen), Örjan Laneborg (Skogsstyrelsen), Carolin Kenczek (Skogsstyrelsen), Jonas Erlandsson (Högsby kommun), Lena Simonsson (Mönsterås kommun), Jens Nilsson (Mönsterås kommun och projektgrupp Emåförbundet), Thomas Svensson (Vetlanda kommun), Olle Granath (SNF), Linda Hedlund (LRF), Krister Ström (Skånska Energi), Christer Borg (Älvräddarna), Bengt Koltman (Fiskevattenägare), Patrik Hernäng (Södra), Jerry Nilsson (Svea skog), Ann-Karin Thorén (Havs- och vattenmyndigheten), Jan Johansson (Smålands Vattenkraftförening), Nils-Olof Pettersson (Smålands Vattenkraftförening), Claes Rostedt (Smålands Vattenkraftförening), Sune Haraldsson (Smålands Vattenkraftförening), Samuel Haraldsson (Smålands Vattenkraftförening), Karl-Johan Johansson (markägare, lantbrukare), Patrik Axelsson (markägare, lantbrukare), Dennis Wiström (föreläsare, Västerviks kommun), Rebecca Enroth (föreläsare, Aneby kommun), Linda Hassel (Lst Jönköping), Liselotte Hagström (Lst Kalmar), Daniel Tedenlind (Lst Kalmar), Jakob Bergengren (projektgrupp Lst Jönköping), Erika Nilsson (projektgrupp Lst Kalmar), Tobias Borger (projektgrupp Lst Kalmar), Carina Pålsson (projektgrupp Lst Kalmar), Ilan Leshem (projektgrupp Emåförbundet)

1. Inledning

Mötet inleddes av biträdande projektledare Jakob Bergengren (Länsstyrelsen Jönköping) som hälsade alla välkomna och berättade om dagens program och syftet med mötet. Därefter följde en presentationsrunda av alla närvarande.

2013 utsågs Emån till en svensk pärla av svenska folket och WWF. Som ett resultat av detta spelades en kort film in om Emån under sommaren 2015. Filmen visar på Emåns arterikedom och fick inleda informationen om projektet "Emån – en långsiktigt hållbar resurs för samhälle och miljö". I den inledande presentationen tog Jakob bland annat upp projektets bakgrund och möjligheter/målsättningar, budget och projektorganisation. Därefter följde information om övriga projekt som pågår i Emån; Målarmusslans återkomst – UC4LIFE, Dialog/Vattenkraft – Prioritering av åtgärder, EKOLIV – ekonomiska och ekologiska strategier för optimering av miljörelaterade vattenkraftsåtgärder och ett pilotprojekt om

miljöövervakning som svarar Vattenförvaltningens krav. Presentationen finns tillgänglig på [Emåförbundets hemsida](#).

Frågor/diskussion/kommentarer i samband med presentationen:

- Det är viktigt att vi inte glömmet bort dagvattenfrågorna!
- **Fråga:** Om man ska förändra miljöövervakningen, vem ska betala? **Svar:** Detta ligger på regeringens bord att besluta om.
- **Fråga:** Vad händer med de kommentarer som har skickats in till Vattenmyndigheten angående åtgärdsprogrammet som var ute på samråd? **Svar:** Alla inskickade kommentarer ligger på Vattenmyndighetens hemsida och de bearbetas och införlivas i åtgärdsprogrammet så långt möjligt. Vad gäller kommentarer på enskilda vattenförekomster så skickar Länsstyrelsen i Kalmar och Jönköping svar på dessa där en e-post adress har angivits.
- **Fråga:** Vi har ju inte nämnt reningsverken – där finns det ju fortfarande mycket kvar att göra med ytterligare förbättringar. Hur kommer man vidare med dem? **Svar:** Det finns alltid mer att göra. I dagsläget följer reningsverken sina tillstånd. I åtgärdsprogrammet för vattenförvaltning finns förslag på ökade krav på reningsverk för att minska utsläppen ytterligare.

2. SWOT-analyser på gårdsnivå

Nästa punkt på programmet var Dennis Wiström från Västerviks kommun som informerade om metodiken och resultaten kring "SWOT-analyser på gårdsnivå - åtgärder som syftar till ökad produktion och minskat näringsläckage". Dennis berättade om hur de har jobbat bland annat i Gamlebyvikens avrinningsområde med besök och analyser på gårdsnivå för att hitta svagheter och styrkor. Målsättningen med projektet har varit att hitta gårdarnas sämsta fält och genom åtgärder öka produktionen och minska näringsläckaget. Åtgärder som har genomförts i anslutning till Gamlebyviken (lerjordar) är framför allt kalkfilterdiken, strukturkalkning, tvåstegsdiken, fosfordammar och våtmarker. Presentationen finns tillgänglig på [Emåförbundets hemsida](#).

Vår förhoppning är att vi inom projektet kommer att kunna erbjuda Dennis tjänster (kostnadsfritt besök anpassat till de lokala förutsättningarna) till intresserade lantbrukare/markägare i Emåns nedre avrinningsområde. Mer information om detta kommer snart.

Frågor/diskussion/kommentarer i samband med presentationen:

- I Emåns avrinningsområde är det mest lätta sandiga jordar och ganska mycket vallodling. Då fungerar inte kalkning så bra, skulle man kunna använda biokol istället?

Länsstyrelsen
Kalmar län

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

- **Fråga:** Det låter väldigt enkelt- kan man göra en sådan analys med utgångspunkt från Emån? **Svar:** Ja, på gårdsnivå.
- **Fråga:** Så målsättningen är att få en idé om vilka åtgärder som passar var? **Svar:** Ja, på gårdsnivå.
- Alla lantbrukare jobbar med anpassning av gödsling etc. dagligen; att inte tillföra mer näring än vad jorden behöver. När det blir översvämning blir arbetet som har gjorts under flera år ogjort...

3. Vattendragsmodellen – Emån och andra vattendrag

Detta avsnitt gav en inblick i vad man kan använda vattendragsmodeller till. Inledde gjorde Rebecca Enroth från Aneby kommun. Hon berättade om projektet "SANT" (Översvämningskartering för Svartån uppströms Sommen, Aneby, Nässjö, Tranås). Projektet initierades som ett resultat av översvämningar 2007 och arbetet sker efter MSBs modell med kartering, riskinventering och åtgärdsarbete. I dagsläget är karteringen avslutad med hjälp av vattendragsmodellen MIKE 11. Presentationen finns tillgänglig på [Emåförbundets hemsida](#).

Frågor/diskussion/kommentarer i samband med presentationen:

- **Fråga:** Hur är lokalpolitikerna engagerade? **Svar:** De är väldigt engagerade och det är de som får fatta alla beslut när sådana krävs.
- Sen följde en lång diskussion med många frågor bland annat kopplat till hur Aneby kommun jobbar med frågorna och hur de kommer att använda resultaten och gå vidare. Rebecca berättade att de kommer att fram riskkartor utifrån temaområden, ex gröna näringarna mm.

Därefter berättade Erika Nilsson från Länsstyrelsen i Kalmar om vattendragsmodellen som håller på att byggas upp för Emåns avrinningsområde. Erika är sammankallande för denna arbetsgrupp i projektet. Denna modell kommer att beskriva både hydrologin och hydrauliken i Emån och upphandlad konsult är DHI. Modellen har testkörts och för närvarande pågår kalibrering. Nästa steg är att köra modellen utifrån olika scenarier som inkluderar såväl översvämningsituationer som lågflödesperioder. Alla resultat kommer att vara offentligt tillgängliga på en webbsida. Mer information om detta kommer. Presentationen finns tillgänglig på [Emåförbundets hemsida](#).

Frågor/diskussion/kommentarer i samband med presentationen:

- **Fråga:** Ska scenarierna omfatta hela åsträckan? **Svar:** Ja
- **Fråga:** Ska modellen användas för beslut? **Svar:** Det är inte projektets huvudsakliga syfte. Men en tanke är att med hjälp av modellen kunna ta fram förslag på åtgärder som ger önskad effekt.

- **Fråga:** Kan man med hjälp av modellen även se effekten av stora översvämningsområden i de nedre delarna av Emån? **Svar:** Förhoppningen är att kunna titta på även detta med hjälp av modellen.
- **Fråga:** Är invallning verkligen ett ok alternativ med tanke på kraven på lateral (sidledes) konnektivitet i vattendraget utifrån statusbedömning kopplat till vattenförvaltningsförordningen? **Svar:** Detta är en bedömningsfråga men ingen myndighet får ge tillstånd till något som försämrar status.
- **Fråga:** Går det att koppla ihop denna modell med en modell som inkluderar VA-system och dagvatten (den direkta effekten på och av dessa utifrån nederbörd och ökad avrinning)? **Svar:** Ja, det skulle vara möjligt i förlängningen.
- För att undvika stora översvämningsområden på Mörlundaplatån är sjön Solgen det största magasinet.

4. Åtgärder för förbättrade livsmiljöer i Emån

Efter lunch berättade Tobias Borger från Länsstyrelsen i Kalmar om arbetet inom arbetsgruppen som jobbar med "Förbättrade livsmiljöer". Denna del är en relativt liten del av projektet men ack så viktig ändå. Tobias berättade bland annat att man ofta fokuserar på att titta på fiskfaunan för att detta ger en bra bild av om livsmiljöerna även för övriga organismer är bra. Vidare berättade han att det finns en stor potential för inkomster från sportfiske i Emån. I projektet är det åtgärder på gång både i Jönköping och Kalmar län. Den största åtgärden som planeras rör Grönskogsområdet. Presentationen finns tillgänglig på [Emåförbundets hemsida](#).

Frågor/diskussion/kommentarer i samband med presentationen:

Sen följde många frågor om mal....

- **Fråga:** Är all mal i Sverige inplanterad? **Svar:** Det är stor sannolikhet att de är relikter från tidigare perioder med mer kontakt österut. Vid de provfisker som görs i Emån tas även DNA-prover, då ser vi bland annat att man flyttar omkring malarna i Emån, vilket är olagligt och olämpligt med tanke på sjukdomsspridning mm.
- **Fråga:** Hur långt uppströms finns malen? **Svar:** Framförallt förekommer den nedströms Högsby. De verkar vara väldigt stationära.
- **Fråga:** Kan man äta malen? **Svar:** Ja, den är en matfisk i vissa länder och många vittnar om att man åt den även är här i Emån förr.
- **Fråga:** Finns det risk att malen går hårt åt övriga fiskarter i Emån eftersom den äter i princip vad som helst? **Svar:** Malen är inget hot mot den övriga fiskfaunan men visst kan de påverka om de blir väldigt många.

Länsstyrelsen
Kalmar län

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

5. Gruppdiskussion: "Brainstormning"

Fokus på gruppdiskussionen var att fundera på och diskutera; 1) **Vad är viktigt för er**, 2) **vad kan ni bidra med** och 3) **hur går vi vidare?**

Gruppdiskussionen inleddes i fyra mindre blandade grupper med representanter från de olika intresseområdena. Därefter samlades vi och redovisade resultaten i helgrupp;

Vad är viktigt?

- Att skapa en spelplan med tydliga spelregler för vidare arbete
- Att ta hänsyn till de många olika intressena (klargöra utgångspunkter) och göra avvägningar
- Att öka åtgärdstakten
- Att skapa förutsättningar för samverkan och dialog
- Att tydliggöra (bit på väg) finansiering. Vem ska betala?
- Att skapa gemensamma integrerade mål
- Att göra en riskanalys av förorenad mark kopplat till översvämningar
- Att minimera konsekvenserna av extrema flöden (10-50 års perspektiv)
- Att öka kunskapen och förståelsen om varandras intressen
- Att hitta finansieringsformer till verksamheter som inte kan bära åtgärdskostnader själv
- Kontinuitet: att projektet inte är en dagslända utan att resultaten från projektet lever vidare och att hänsyn tas till ny kunskap
- Att få med "alla" berörda längs Emån, alla ska få framföra sina synpunkter
- Att se möjligheterna med Emån (ex fisket)
- Att det finns fiskvandringvägar som fungerar uppströms Högsby (högt symbolvärde)
- Att jordbruksmark inte översvämmas regelbundet
- Att skapa miljöer i skogen som inte orsakar läckage av näring och kvicksilver vid brukande
- Unika åtgärder i Grönskogsområdet
- Lite rädsla för påverkan på flöden/översvämningar av död ved och liknande i vattendragen
- Åtgärdsförhoppning att skapa permanenta våtmarker

Vad kan vi bidra med?

- Förslag på nya gödslingsmetoder (LRF)
- Tillsyn av skogslagstiftning och rådgivning, skogsägare går samman för att söka stöd
- Kunskapsdelning (generellt men även specifik kunskap om flöden, regleringar mm)
- Tillsyn

- Delta i konkreta åtgärdsprojekt
- Information/dialog
- Nätverk
- Kunskapsförmedling
- Olika specialistkunskaper (kunskapsdelning)
- Emåns HARO ett fokusområde (Skogsstyrelsen)
- Ta en aktiv roll och bidra med förslag på åtgärder och modellscenarier

Hur går vi vidare?

- Mer kunskap, skapa kunskapsbas
- Åtgärdsscenarier: se konsekvenser av åtgärder
- Stora förhoppningar på modellen och scenarierna, vad den kan visa och hur den kan användas
- Viktigt att koppla ihop kommunerna mycket mer, samarbeta ex v kring fria vandringsvägar och symbolvärdet kring detta. Då viktigt med statlig finansiering
- Få med övriga intressen, ex v turism!

Övrigt:

Regelbunden information om projektets framsteg efterfrågades i form av nyhetsbrev eller liknande. Det är också viktigt att få ut information på webben.

Fråga angående Natura 2000 – vad gäller för avgränsning och tolkning? Natura 2000 för Emån och dess biflöden omfattar vattenområdet (det som enligt den ekonomiska kartan är vatten eller ”svår sankmark” i direkt anslutning till vattnet). Verksamheter i ån eller i anslutning till ån som kan påverka bevarandetillståndet kan kräva prövning enligt 7 kap. 28a § miljöbalken.

Länk till rapporten ”Rikedomar runt rinnande vatten” som nämndes:

http://www.alvraddarna.se/assets/dokument/rikiedomar_vatten_web.pdf

Ett stort tack till alla deltagare!

/Vid pennan, Carina Pålsson (Länsstyrelsen Kalmar)